

Czy Polska jest krajem dużych nierówności ekonomicznych?

(IBS Policy Paper 1/2017)

Michał Brzeziński

Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych

Seminarium Instytutu Badań Strukturalnych

“Polska (nie)równych płac, dochodów, majątków?”, 23.10.2017

Wymiary nierówności ekonomicznych

- Nierówności płacowe (płace brutto lub netto)
- Nierówności dochodowe (dochody rynkowe, dochody brutto, dochody netto)
- Nierówności majątkowe (majątek brutto lub netto)
- Nierówności wydatków konsumpcyjnych

Miary nierówności ekonomicznych

- W badaniach używa się (niestety) wielu miar nierówności
- Z konieczności w tej prezentacji również użyte są różne miary:
 - współczynnik zróżnicowania decylowego. Jest to stosunek wysokiej płacy (dochodu, majątku) do niskiej płacy (dochodu, majątku)
 - udział dochodów 1% osób osiągających najwyższe dochody w całkowitym dochodzie Polaków
 - współczynnik Giniego (wartości w przedziale od 0 do 1)

Dane ankietowe a dane z zeznań podatkowych

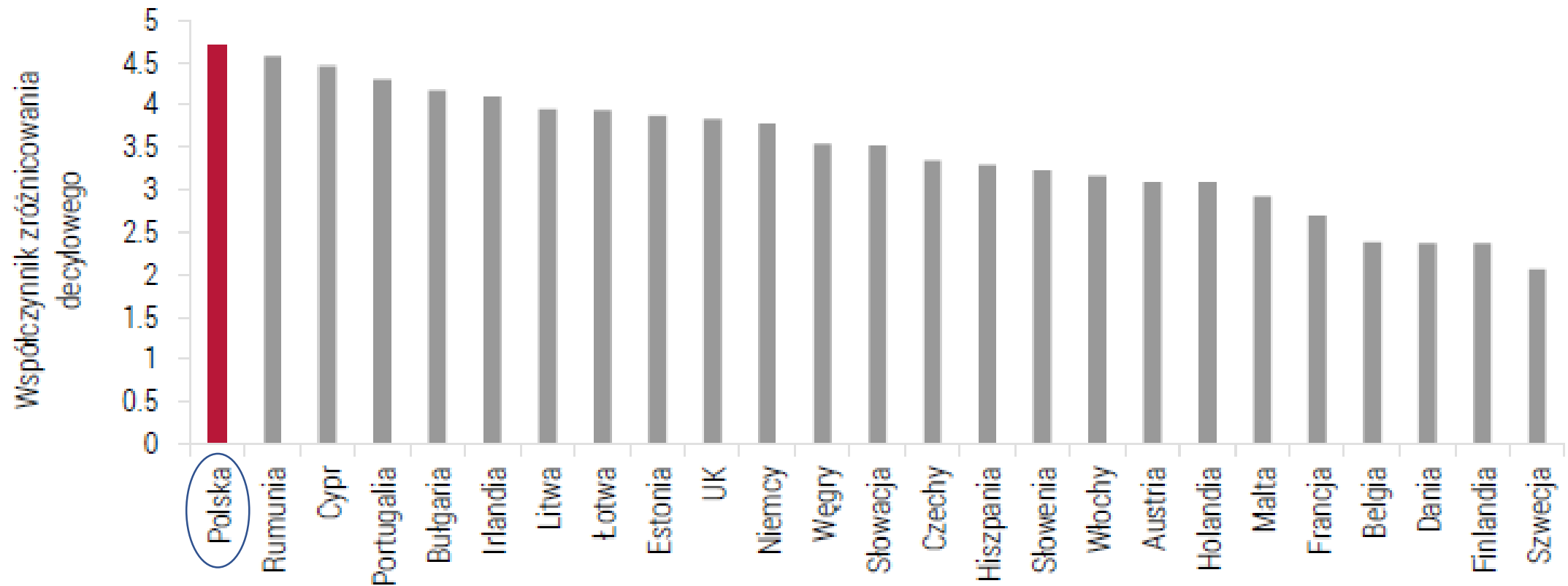
- Głównym źródłem danych o płacach, dochodach i majątkach gospodarstw domowych są badania ankietowe (GUS)
- W badaniach tych osoby zamożne **występują rzadziej** a wysokie dochody czy majątki są niedoszacowane
- **Niedoszacowanie** nierówności z tego powodu **może być bardzo duże** (wysokość i trend)
- Rewolucyjne prace M. Kośnego (2012) oraz P. Bukowskiego i F. Novokmeta (2017) na podstawie danych podatkowych

Główne wnioski

- Nierówności dochodowe są w Polsce **wysokie** na tle bogatszych krajów UE, ale na tle krajów o podobnym poziomie zamożności oraz krajów regionu Polska wypada korzystniej
- Od kilku lat nierówności dochodowe **nie rosną**
- Są one wysokie z następujących powodów:
 - **silne zróżnicowanie płac** będące efektem wysokiej premii z tytułu wyższego wykształcenia oraz w wyniku segmentacji rynku pracy, zwłaszcza wysokiego udziału nietypowych form zatrudnienia
 - **duża koncentracja** dochodów z działalności gospodarczej
 - **mały stopień progresywności** systemu podatków dochodowych (z drugiej strony nierówności rynkowe silnie redukują świadczenia społeczne)
- Nierówności majątkowe w Polsce są **niskie** na tle innych krajów UE

Nierówności płacowe w Polsce są na tle UE wysokie

Wykres 1. Nierówności płacowe w Polsce są wysokie (2014 r.)

Uwaga: Dane pochodzą z badania struktury wynagrodzeń, które obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Dane dotyczą osób pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych, które przepracowały cały październik.

Źródło: Eurostat.

Nierówności dochodowe w Polsce są stosunkowo wysokie na tle innych krajów wysoko rozwiniętych

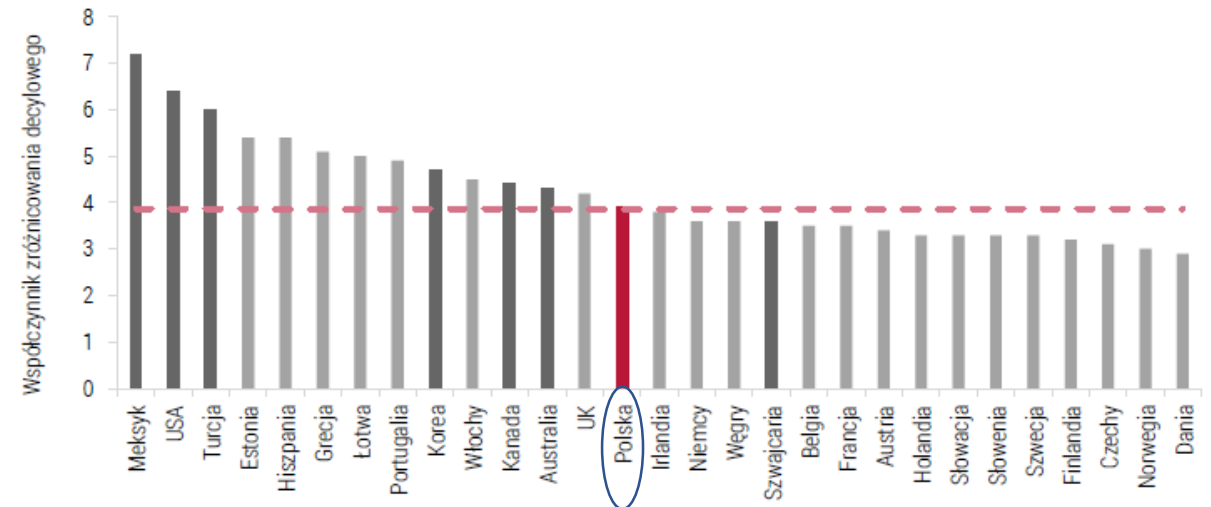
Wykres 2. Udział dochodów brutto 1% osób najbogatszych w całkowitym dochodzie społeczeństwa jest w Polsce wysoki (dane dochodowe z zeznań podatkowych, 2010 r.)

Uwaga: Kolorem czerwonym oznaczono Polskę, kolorem jasnoszarym – inne kraje UE, kolorem ciemnoszarym – kraje spoza UE.

Źródło: World Wealth & Income Database oraz Bukowski i Novokmet (2017).

Wykres 3. Dane ankietyowe o dochodach wskazują, że nierówności dochodowe netto w Polsce są na średnim poziomie wśród krajów wysoko rozwiniętych (2014 r.)

Uwaga: Kolorem czerwonym oznaczono Polskę, kolorem jasnoszarym – inne kraje UE, kolorem ciemnoszarym – kraje spoza UE. Pozioma linia wskazuje średni poziom nierówności dochodowych netto dla krajów UE.

Źródło: Luxembourg Income Study Database oraz OECD.

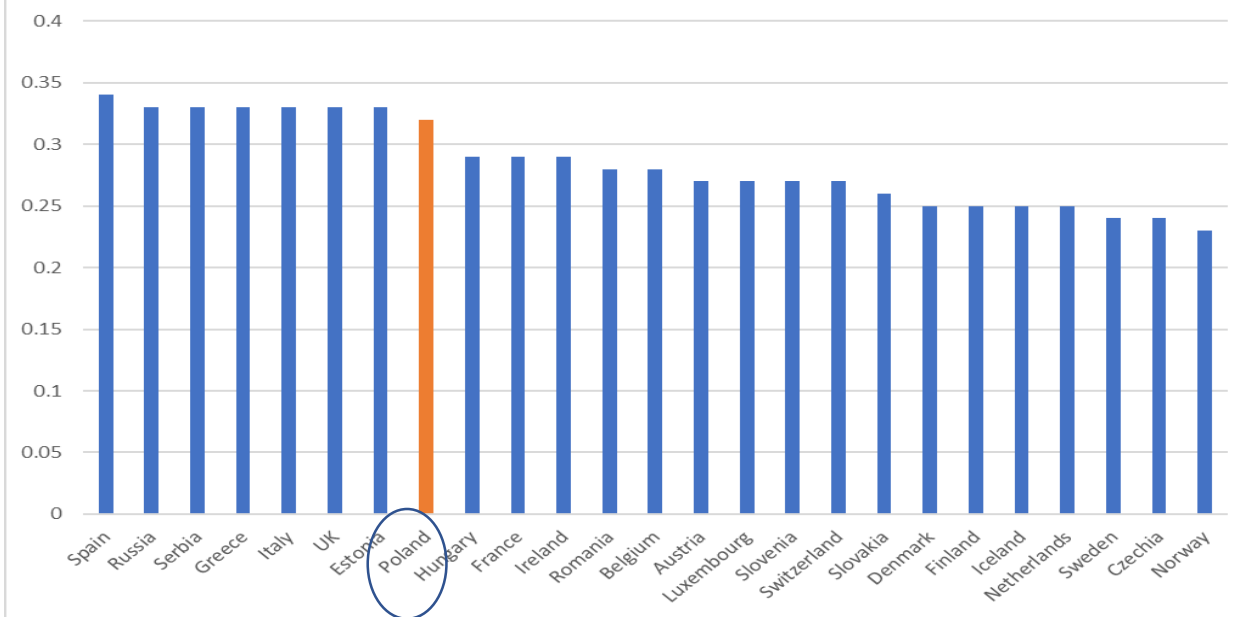
Nierówności dochodowe w Europie po uwzględnieniu “brakujących” dochodów na podstawie danych z rachunków narodowych (współczynnik Giniego)

Gini dla Polski w 2013 rośnie z 0,32 do 0,55

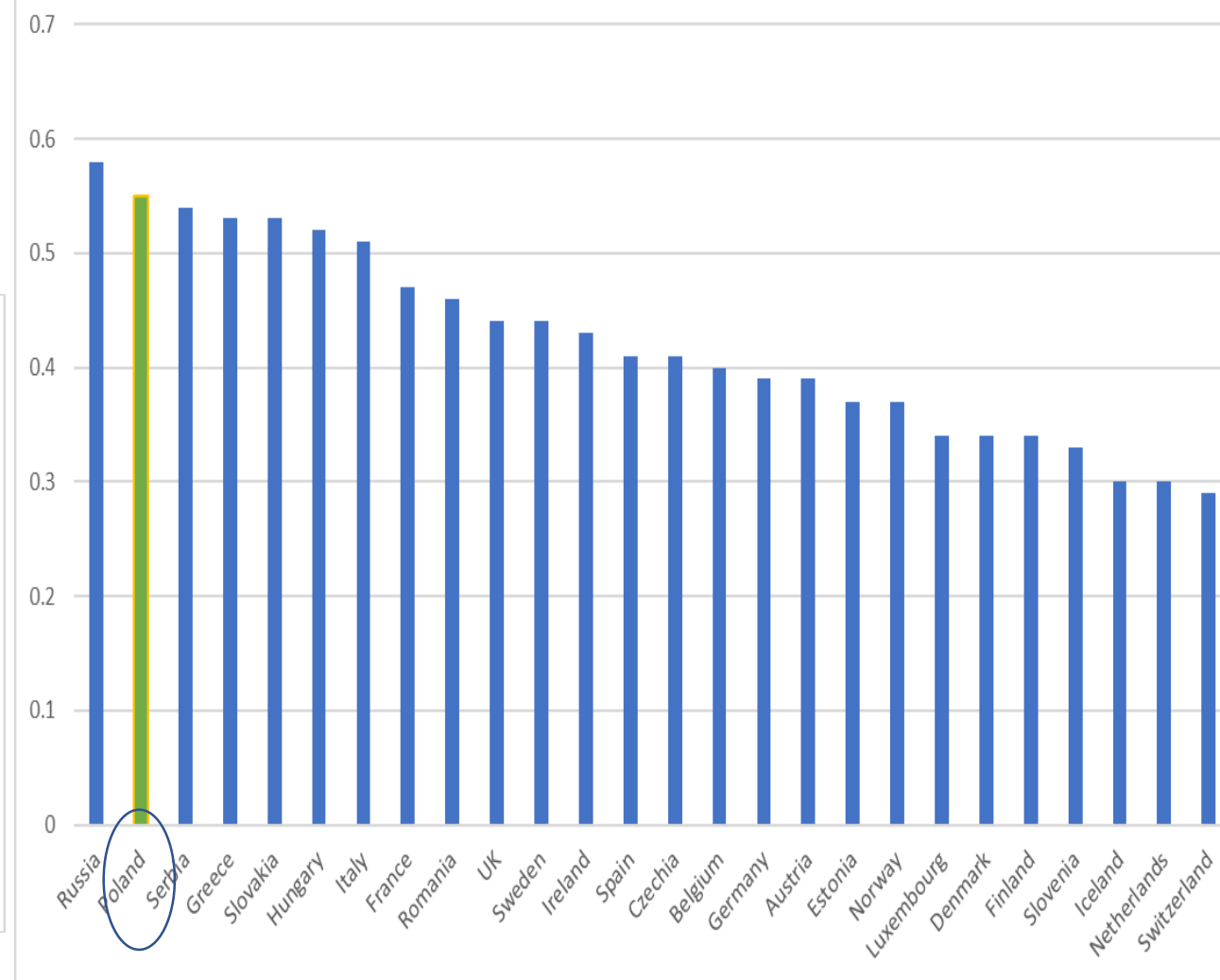
- najwięcej w Europie po Rosji
- więcej niż w USA (Gini poprawiony = 0,51)

Źródło: Goda i Sanchez (2017)

Gini na podstawie badań ankietowych, 2013

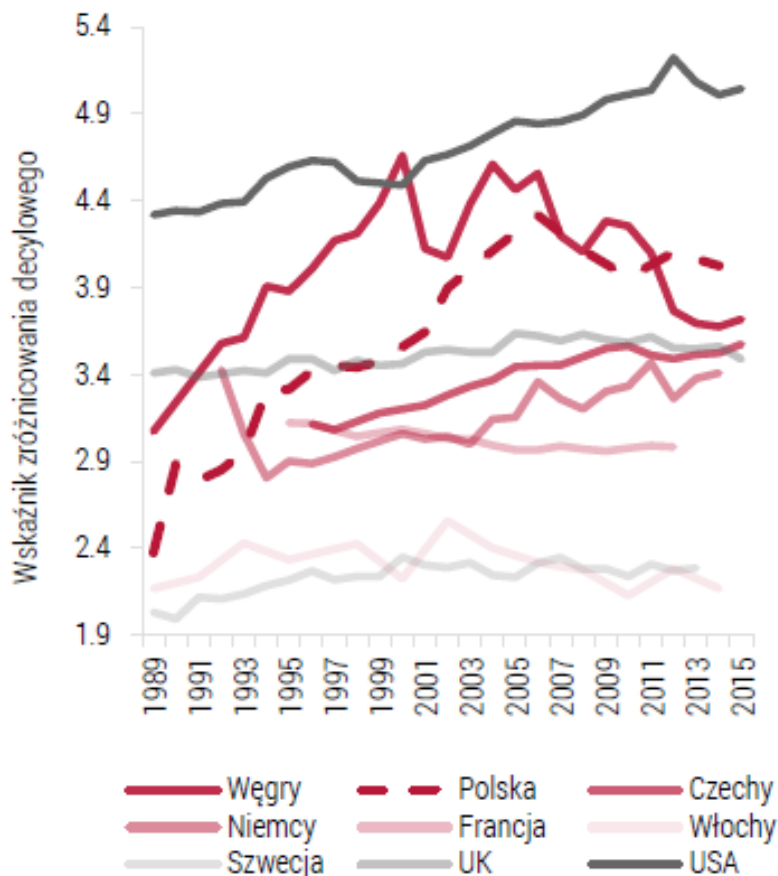

Gini poprawiony

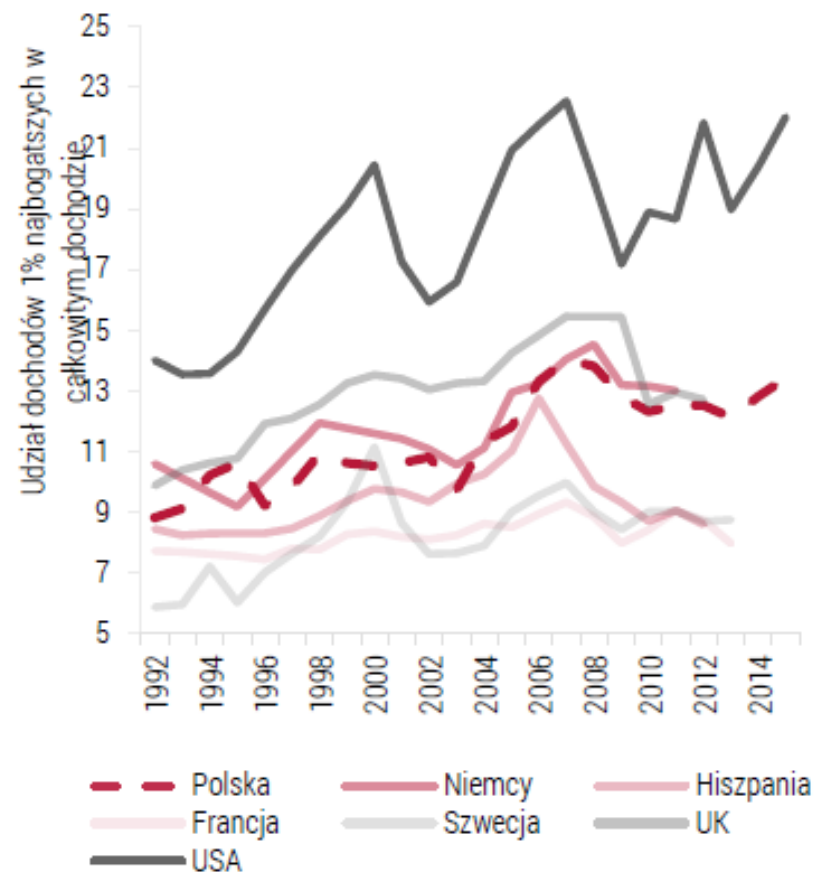
Stabilizacja poziomu nierówności w Polsce po silnym wzroście od lat 90. do roku 2007

Wykres 4. Nierówności płacowe w Polsce wzrosły silnie po 1989 roku, ale od roku 2006 maleją

Źródło: OECD Earnings Distribution Database.

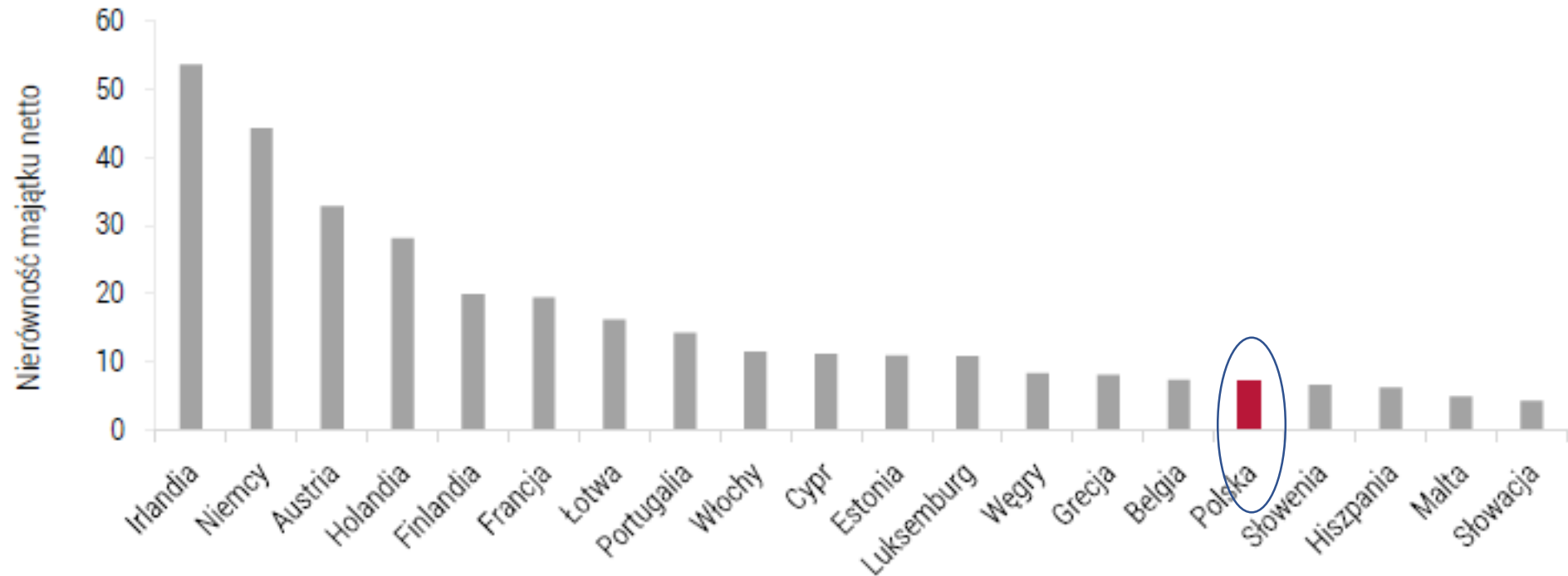
Wykres 5. Nierówności dochodowe w Polsce wzrosły znacząco w okresie 1989–2015, ale od roku 2007 są stabilne

Źródło: World Wealth & Income Database oraz Bukowski i Novokmet (2017).

Nierówności majątkowe są w Polsce niskie na tle innych krajów UE

Wykres 6. Nierówności majątkowe w Polsce są niskie w porównaniu do innych krajów europejskich (2014 r.)

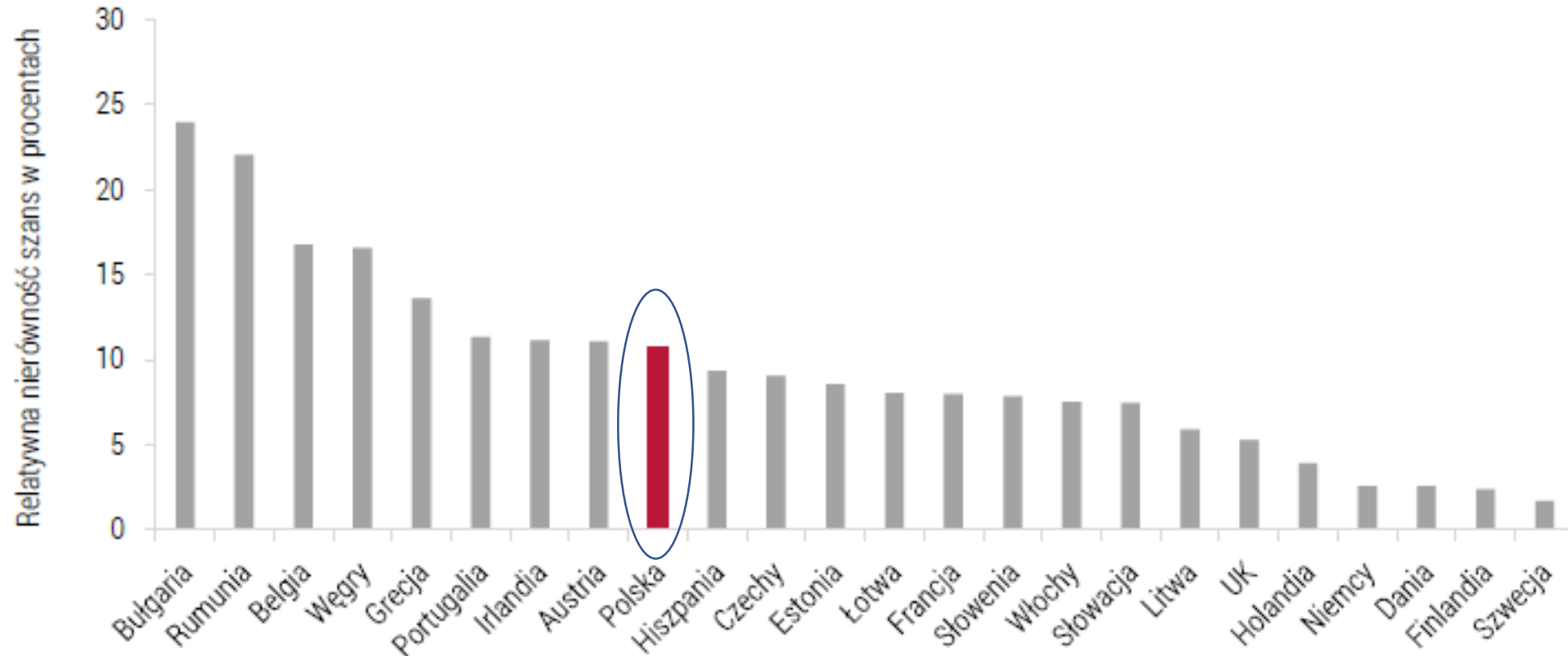

Uwaga: Jako miarę nierówności majątkowych wykorzystano stosunek pomiędzy wysokim majątkiem netto a niskim majątkiem netto. Wysoki majątek netto jest zdefiniowany jako taki poziom, że jedynie 10% populacji posiada wyższy majątek. Niski majątek netto to poziom, od którego tylko 30% populacji posiada niższy majątek. Dla wielu krajów europejskich najbiedniejsze majątkowo 10 lub 20% populacji ma ujemny lub zerowy majątek netto – długi większe niż majątek brutto.

Źródło: Household Finance and Consumption Network.

W polskim społeczeństwie nierówności szans dochodowych są umiarkowane

Wykres 7. Relatywne nierówności szans dochodowych są w Polsce umiarkowane (2010 r.)

Uwaga: Relatywna nierówność szans dochodowych oznacza procent całkowitych nierówności dochodowych, za które odpowiadają czynniki niezależne od ludzi (np. wykształcenie czy zawód rodziców, płeć, rasa itp.).

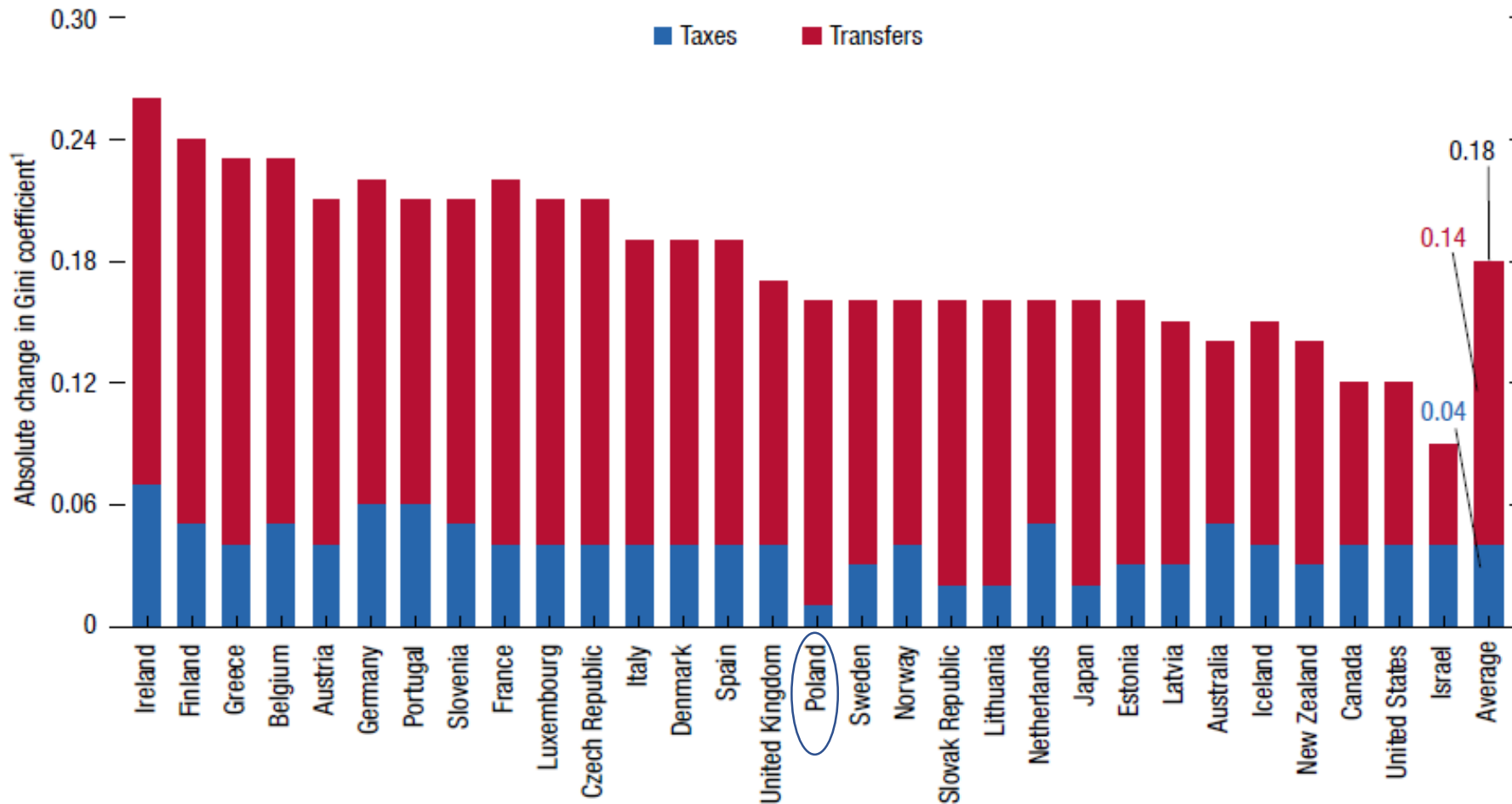
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu.

Konkluzje

- Nierówności ekonomiczne w Polsce są **stosunkowo wysokie** na tle nierówności w innych krajach UE.
- **Wysokie są zwłaszcza nierówności płacowe i dochodowe**, podczas gdy nierówności majątkowe są niskie
- Wysokie nierówności płacowe przekładają się na stosunkowo wysokie nierówności dochodowe w warunkach **relatywnie niskiej progresywności systemu PIT i regresywności systemu podatków pośrednich**
- Programu “Rodzina 500+” zmniejsza nierówności dochodowe w krótkim okresie (o ok. 7-10%), ale nie czyni tego efektywnie

Redystrybucyjny wpływ podatków i transferów w krajach bogatych

Figure 1.9. Redistributive Impact of Taxes and Transfers in Advanced Economies, 2015 or Latest Year

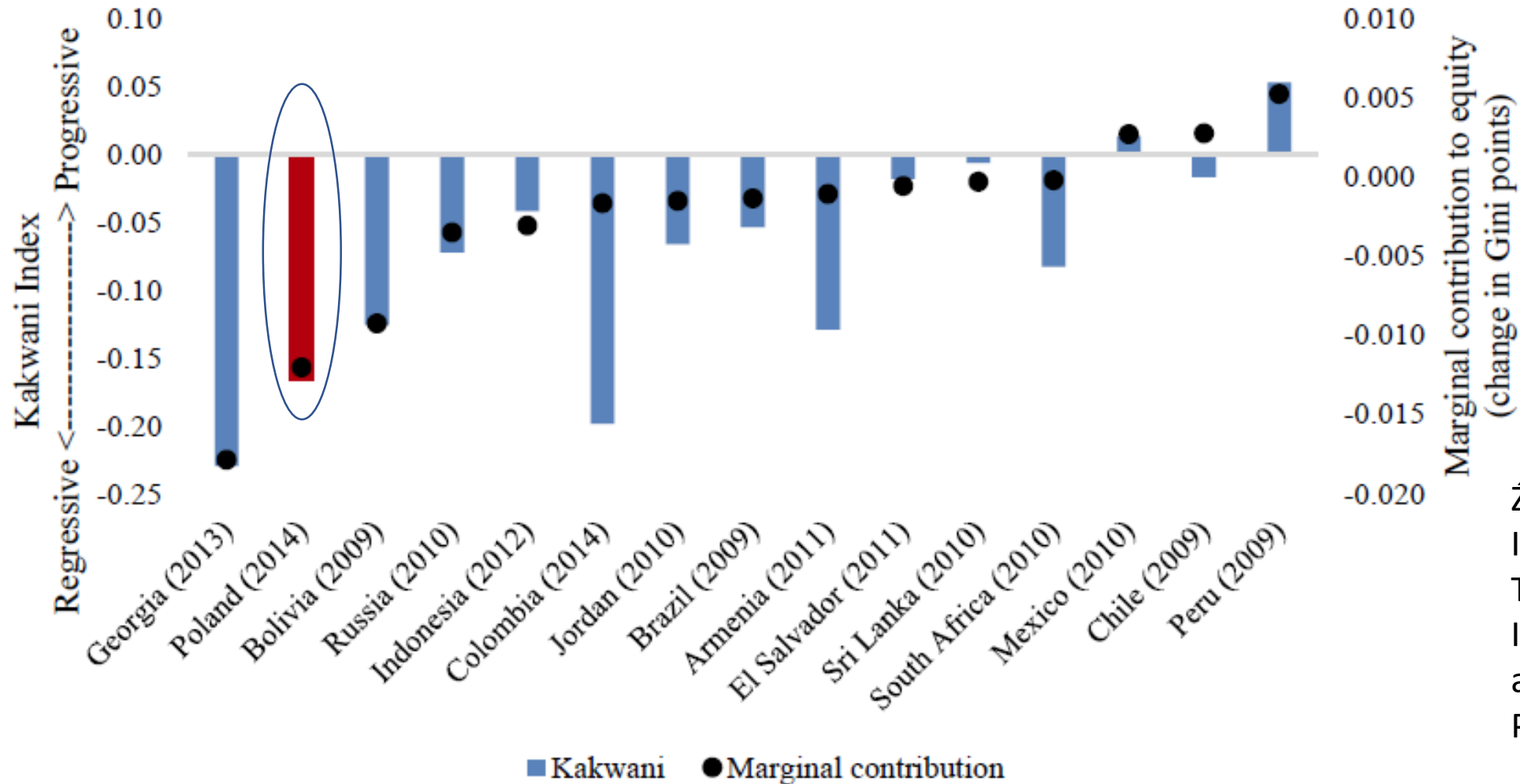
Źródło: IMF Fiscal Monitor October 2017, Tackling Inequality

Source: Organisation for Economic Co-operation and Development, Income Distribution Database.

¹Calculated as Gini coefficient for market income minus Gini coefficient for disposable income.

Podatki pośrednie relatywnie silnie zwiększają nierówności w Polsce

Figure B. Indirect Taxes

Źródło: Goraus, Inchauste (2016) The Distributional Impact of Taxes and Transfers in Poland

Skutki nierówności ekonomicznych

- Teoretycznie wpływ nierówności na wzrost gospodarczy jest **niejednoznaczny**
- Ostatnio wpływowe badania OECD i MFW sugerują, że **wpływ nierówności na wzrost jest ujemny**
- Badanie IMF (Ostry i in. 2014) pokazuje, że **spadek** indeksu Giniego o 1 punkt % (np. z 0,3 do 0,29) **prowadzi do** skumulowanego **wzrostu** PKB o 0,8 pkt. % w następnych 5 latach
- W Polsce rosnące nierówności dochodowe są skorelowane ze:
 - spadkiem zaufania do instytucji politycznych,
 - spadkiem frekwencji wyborczej
 - spadającym poziomem uzwiązkowienia
 - wzrostem akceptacji dla redystrybucyjnej roli państwa
 - rosnącym przekonaniem, że wysokie dochody są niezastężone i związane z korupcją
- Innymi słowy, wzrost nierówności dochodowych może podważać legitymizację systemu społeczno-gospodarczego w Polsce